

עיונים לפרשת נח עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

תלודות האנושות ואמונת החידוש

הרב שאולי גרינפלד

הסיפורים בתורה

על כך מיישב הרמב"ם שהודעה קצרה כזו, היתה יוצרת תהיות- אם כל האנשים נולדו מאותו אדם, מדוע האנשים חיים בארצות שונות ומדברים שפות שונות? על כן האריכה התורה לייחס את כל האנשים המפורסמים עד אדם, ולספר שבאמת בהתחלה האנשים חיו יחד במקום אחד ודיברו שפה אחת, עד שקרה המקרה שגרם לאנושות להיחלק:

"כיון שהיה יסוד התורה שהעולם מחודש, ושהנברא תחילה איש אחד ממין האדם והוא אדם, ושהזמן שעבר מקדם מאדם למשה רבינו אלפיים וחמש מאות שנה בקירוב, ואילו נאמרה להם ההודעה הזו בלבד, היה האדם אז ממהר להסתפק, במצאו את בני האדם נפוצים בקצווי תבל בכללותה, ועמים שונים, ולשונות שונים רחוקים³ זה מזה מאד, לפיכך סילק את הספק הזה ביחסו את כולם והסתעפותם והזכרת שמות אותם המפורסמים פלוני בן פלוני, וימי חייהם, והודעת מקום מגוריהם והסיבה שגרמה להפצתם בקצווי תבל, והסיבה שגרמה לשינויי לשונותיהם, ושהיתה ראשיתם במקום אחד, ושפה אחת לכולם, שכך צריך להיות כיון שכולם בני איש אחד".

היות העולם מחודש

עניין היות העולם מחודש, והיינו שהעולם לא תמיד היה קיים, מובא ברמב"ם בפירושו המשניות בהקדמה לפרק חלק⁴, כאחד מי"ג יסודות האמונה⁵:

פרשת נח, מהווה סיפור גדול על התפתחות האנושות. במבט ראשון, הסיפור אינו נוגע אלינו- שהרי סיפור הולדת אברהם אבינו מופיע רק בסוף הפרשה¹:

"ויחי תרח שבעים שנה ויולד את אברם את נחור ואת ארם".

הרמב"ם במורה נבוכים² עסק בעניין התועלת בחלק הסיפרי של התורה, וכך כתב:

"דע שכל סיפור שתמצא מוזכר בתורה, הוא לתועלת הכרחית בתורה, אם לאימות שהיא יסוד מיסודות התורה, או לתיקון מעשה מן המעשים, כדי שלא יהא בין בני אדם עוול ורשע".

הרמב"ם פותח בהודעה, שהתורה לא מביאה סתם סיפורים, בכל סיפור יש תועלת: או לשם לימוד עניין מחשבתי אמוני, שחשוב לתורה שנדע. או בכדי ללמד אותנו כיצד לנהל התנהגות ישרה בין בני אדם.

סיפור תלודות האנושות

לאחר מכן, מבאר הרמב"ם שסיפור תלודות האנושות- נועד לבסס את האמונה בכך שהעולם מחודש, ושהאנושות מקורה בנברא אחד. אלא שיש לתמוה, שאם כן, הלוא ניתן היה לספר זאת במשפטים ספורים!

3	כלומר: אנשים מדברים בשפות שכלל לא דומות אחת לשניה.
4	עמ' קמ"ב הוצאת מוסד הרב קוק.
5	בתוך היסוד הרביעי.

1	בראשית י"א, כ"ו.
2	חלק שלישי פרק נ'.

שהוא יתעלה נעלה מעל הרצונות והחפצים¹⁰. כי החפץ מורה על חסרון החפץ, ושמילוי חפצו- שלמות לו, וכל זמן שלא נעשה- הרי הוא חסרון".

הפילוסוף בכוזרי סובר, שלא שייך לדבר על רצון אצל הקב"ה, כיון שאם מישהו רוצה משהו, זה סימן שהמשהו הזה חסר לו, ולקב"ה הרי לא חסר שום דבר. ועל כן מגיע הפילוסוף לאותה מסקנה:

"ואע"פ שאמרו הפילוסופים שהוא בראך- הרי זה על דרך ההעברה¹¹, לפי שהוא עילת העלות בבריאת כל נברא, לא שהוא מכון מאתו. וכן לא ברא כלל אדם, כי העולם קדמון".

את תשובת מאמיני התורה, לגישת הפילוסופים, מביא הרמב"ם בהמשך המורה נבוכים¹², על פי דברי הנביא ישעיהו¹³:

"וכבר פירשו הנביאים בכך, אמר" כי לא מחשבותי מחשבותיכם, ולא דרכיכם דרכי נאם ה', כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם".

אנחנו מבינים שאין ביכולתנו להבין את הקב"ה, וכמו שאין אנו מבינים את עצמותו, כך אין אנו מבינים לא את רצונו ולא את ידיעתו. וכדברים אלו ממש נאמר בהקדמה לתיקוני זהר¹⁴:

"פתח אליהו ואמר: רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחושבן, אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין, **לית מחשבה תפיסא בך כלל**".

"ודע כי **היסוד הגדול** של תורת משה רבנו הוא היות העולם מחודש, יצרו ה' ובראו אחר ההעדר המוחלט".

הרמב"ם רואה בהיות העולם מחודש "יסוד גדול". וצריך להבין, למה כל כך נורא לחשוב שהעולם היה מעולם?

במורה נבוכים⁶ הביא הרמב"ם את שיטת אריסטו. אריסטו סבר שכל העולם קדמון. הרמב"ם כותב, שאנו כבעלי דת, איננו יכולים להסכים לשיטה זו. ובהמשך⁷ מבאר הרמב"ם מה עומד מאחורי התנגדותו החריפה:

"אבל סברת הקדמות⁸, כפי האופן הנראה לאריסטו, שהוא על דרך החיוב ולא ישתנה טבע כלל, ואין דבר יוצא ממנהגו, הרי זה **סותר את התורה מעיקרה**, ומכחיש את כל הניסים בהחלט, ומבטל כל התקוות שהבטיחה בהן התורה או הפחידה מהן".

אריסטו סבר, שלומר שהקב"ה החליט לברוא את העולם, פירושו לומר שחל שינוי בקב"ה, וכיון שכך צריך לומר שהקב"ה מעולם לא החליט לברוא את העולם, אלא שהעולם היה קיים מעולם, כמו שקיומו של הקב"ה היה מעולם.

הרמב"ם טוען, שהסוברים שהעולם קדמון, כיון שהשורש לשיטתם, היא שהם חושבים שלא שייך לומר שיתחדש לה' רצון, כי חידוש רצון הוא השתנות, ולא שייך לומר שהקב"ה משתנה. הרי שאינם מאמינים בניסים, וכן לדעתם אין לאדם גמול על מעשיו, לא שכר ולא עונש, ונמצא שלדעתם אין כלל מקום לתורה.

תפיסה כעין זו מופיעה גם בספר הכוזרי⁹, בהביא את דעת הפילוסוף:

"אמר הפילוסוף אין לפני ה' לא רצון ולא שנאה. לפי

10 =דברים שמישהו חפץ בהם, רוצה אותם.
11 כלומר: התבטאות שאינה מדוייקת.
12 חלק שלישי פרק כ.
13 נ"ה, ח.
14 דף י"ז עמוד א'.

6 חלק שני פרק י"ג.
7 בפרק כ"ה.
8 היות העולם קדום- שלא נברא אלא היה מעולם.
9 מאמר ראשון. עמוד ב' במהדורת הגאון מהר"י קאפח.